

Syntax

skladební dvojice = syntagma

- syntagma, syntagmatická dvojice, skladební dvojice

skladební dvojice = syntagma

- syntagma, syntagmatická dvojice, skladební dvojice
 - dvojice větných členů, které jsou k sobě bezprostředně vázány syntaktickou závislostí

větné členy

- **funkce** výrazů, které vyplývají z jejich sémantických a syntaktických vztahů **k jiným výrazům** ve větě

větné členy

- **funkce** výrazů, které vyplývají z jejich sémantických a syntaktických vztahů **k jiným výrazům** ve větě
- pouze **autosémantika**

větné členy

- **funkce** výrazů, které vyplývají z jejich sémantických a syntaktických vztahů **k jiným výrazům** ve větě
- pouze **autosémantika**
- planost VČ **nemají**

větné členy

- **funkce** výrazů, které vyplývají z jejich sémantických a syntaktických vztahů **k jiným výrazům** ve větě
- pouze **autosémantika**
- planost VČ **nemají**
 - **synsémantika**
 - slouží ke **spojování** VČ nebo vět, ke **specifikaci** významových vztahů, k vyjadřování **komunikativních záměrů** či **postojů** mluvčího, k **zdůrazňování** některých členů atd.
 - **modální, fázová a sponová** slovesa
 - spojují se s výrazy větné povahy a vytvářejí jeden VČ

autosémantika VS synsémantika

- **autosémantika** (plnovýznamové slovo, autosémantický slovní druh)
 - významově samostatná
 - substantiva, adjektiva, verba, adverbia + numeralia?
- **synsémantika** (neplnovýznamové slovo, gramatické slovo, synsémantický slovní druh)
 - významově závislá, význam se plně rozvíjí až ve spojení s autosémantikou
 - prepozice, konjunkce, partikule, interjekce + pronomina?

VČ může být vyjádřen...

VČ může být vyjádřen...

- slovně
 - *Petr pije čaj*

VČ může být vyjádřen...

- **slovně**

- *Petr pije čaj*

- **větou**

- *Petr řekl, že nepřijde*

VČ může být vyjádřen...

- **slovně**

- *Petr pije čaj*

- **větou**

- *Petr řekl, že nepřijde*

VČ může být vyjádřen...

- **slovně**
 - *Petr pije čaj*
- **větou**
 - *Petr řekl, že nepřijde*
- **polovětnou konstrukcí**
 - *Mít tak peníze, hned bych tam jel.*

VČ může být vyjádřen...

- **slovně**
 - *Petr pije čaj*
- **větou**
 - *Petr řekl, že nepřijde*
- **polovětnou konstrukcí**
 - *Mít tak peníze, hned bych tam jel*

algorithmus určování VČ

algorithmus určování VČ

- určité sloveso

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek
- pokud daný výraz závisí na substantivu a něčem jiném

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek
- pokud daný výraz závisí na substantivu a něčem jiném → doplněk

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek
- pokud daný výraz závisí na substantivu a něčem jiném → doplněk
- pokud daný výraz závisí na jiném slovním druhu a je tímto výrazem pádově řízen

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek
- pokud daný výraz závisí na substantivu a něčem jiném → doplněk
- pokud daný výraz závisí na jiném slovním druhu a je tímto výrazem pádově řízen → předmět

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek
- pokud daný výraz závisí na substantivu a něčem jiném → doplněk
- pokud daný výraz závisí na jiném slovním druhu a je tímto výrazem pádově řízen → předmět
- pokud daný výraz závisí na jiném slovním druhu a není tímto výrazem pádově řízen

algoritmus určování VČ

- určité sloveso → predikát
- výraz zpravidla v nominativu, který je ve shodě s predikátem → podmět
- pokud daný výraz závisí na substantivu a ničem jiném → přívlastek
- pokud daný výraz závisí na substantivu a něčem jiném → doplněk
- pokud daný výraz závisí na jiném slovním druhu a je tímto výrazem pádově řízen → předmět
- pokud daný výraz závisí na jiném slovním druhu a není tímto výrazem pádově řízen → příslovečné určení

co je/není větný člen'

co je/není větný člen

- větný člen není to, nač se nelze zeptat

VČ není...

- **vsuvka**
 - *Je to, abych tak řekl, ošemetný problém.*
- **částice**
 - *Ať to řekne raději on!*
- **vokativ**
 - *Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!*
- **předložka, spojka – pokud** neplní metajazykovou funkci!
 - *Vzhledem k okolnostem nemůže operace pokračovat.*
 - *!!! Myslím, že jsem si myslel, že „že“ je předložka.*

větné členy

podmět = subjekt

- ve školské syntaxi postaven naroveň přísudku
 - rys bezprostředněsložkového pojetí věty
- s přísudkem je spjat vztahem **shody = kongruence**

Králíci byli domestikováni.

Karla sedí na gauči.

co může být podmětem?

co může být podmětem?

- **každý slovní druh**
 - *Na louce hopkají **králíci**.; Na louce hopkalo osm **králíků**.*
 - *Nakonec přišli jenom **čtyři**.*
 - *Ta jeho věčná „**kdyby**“ mě unavují.*
- i vztažná zájmena
 - *Slovník, **který** leží na stole, okousala Karla.*
- sekundárně i přivlastňovací zájmena
 - ***Naši** (= tenisté) včera porazili Chorvaty.*
- infinitiv
 - ***Učit se** syntax je zábavné.*
- adjektiva
 - ***Moudřejší** ustoupí.*

přítomnost podmětu ve větě

- v češtině může být **nevyjádřený**
 - *Nepřišla. (Lída nepřišla. / Bouře nepřišla.)*
- **!!! toto je jiný případ, než absence podmětu ve větě**
 - *Prší. / Sněží. / Mrzne. / Lije. / Fouká.*
 - *Bolí mě v zádech. / Loupe mě v kříži. / Píchá mě na prsou. / Svědí mě na noze.*
 - *Přeskočilo ti, nebo co?*
 - *Ráno bývá chladno. / Bylo jí často smutno. / Po dešti bude venku příjemně.*
 - *Mohlo by zase být hezky. / Začalo mi být úzko.*

= bezpodmětné věty

pád podmětu

- standardně **nominativ**
 - *Ulrich si často rád zpívá.*
- **genitiv** ve třech případech
 - **genitiv numerativní**
 - *Sedm **chlapců** na sraz nedorazilo.*
 - **genitiv záporový**
 - *Nebylo **důvodů** k pochybám.*
 - **genitiv partitivní**
 - *Hospodáři přibylo **starostí**.*

vedlejší věta podmětná

- odkazuje na věc (abstraktum), nebo na bytost
 - *Bylo nám sděleno, že se zakazuje vycházet.*
 - *Kdo bude viděn na ulici, bude zastřelen.*
- aby mohla být VV podmětná, musí podmět chybět v její větě řídicí
 - *Líbilo se mu, že ho nikdo nemá rád.*
VS *Fakt, že ho nikdo nemá rád, se mu líbil.* = VV přívlastková
- VV má sama svůj vlastní podmět
 - *Bylo nám sděleno, že se zakazuje vycházet.*
 - *Kdo bude viděn na ulici, bude zastřelen.*

Je v některém z následujících větných celků ve funkci podmětu číslovka?

- *Tři je Kamilovo šťastné číslo.*
- *Tři koblihy si Kamil nechal na svačinu.*
- *Tři koblihy na vzduchu ztvrdly.*
- *Tři lidé už tvoří tým.*
- *Tři už tvoří tým*

Je v některém z následujících větných celků ve funkci podmětu číslovka?

- *Tři je Kamilovo šťastné číslo.*
- *Tři koblihy si Kamil nechal na svačinu.*
- *Tři koblihy na vzduchu ztvrdly.*
- *Tři lidé už tvoří tým.*
- *Tři už tvoří tým.*

přísudek = predikát

- s podmětem je spjat vztahem **shody = kongruence**

- v závislostní syntaxi – centrum věty

- UDPipe

Milujeme syntax. Venku sněží. Venku padá bílý sníh.

Karla žere seno, které je voňavé a které jí chutná.

přísudek = predikát

- **typy přísudků**

- **holý/rozvitý**

Karla žere.

Karla často žere na posteli.

- **slovesný/jmenný se sponou + jmenný bez spony**

Karla hopká.

Karla je zlobivá. Karla se za trest v příštím životě stane mravencem.

Sliby – chyby. Čekárna zde. Učení – mučení.

- **složený/jednoduchý**

Karla může běhat po pokoji. Karla začala okusovat gauč.

Karla běhá po pokoji. Běhala jsem po louce. Pila bych pivo!

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- typicky spona *být* + podstatné/přídavné jméno
- spona
 - vyjadřuje gramatické kategorie, lexikální význam nese postsponová část
 - *být*
 - + *stát se* (semi-copula, quasi-copula, polosponové sloveso)
 - + *mít* (objektová spona) jako tzv. kategoriální sloveso (nese pouze gramatické kategorie, nikoliv význam „vlastnit“)
- jmenná část (postsponová)
 - jméno
 - příslovce
 - předložka
 - číslovka
 - citoslovce

přísudek jmenný se sponou (sponově- jmenný)

- *Kamarád je učitel.*
- *Kamarád se stal učitelem.*
- *Karla má talent všechno okousat.*
- *Všechna péče byla nadarmo.*
- *Jen jeden poslanec byl proti.*
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← být + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.*
- *Karla má talent všechno okousat.*
- *Všechna péče byla nadarmo.*
- *Jen jeden poslanec byl proti.*
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← *být* + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← *stát se* + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.*
- *Všechna péče byla nadarmo.*
- *Jen jeden poslanec byl proti.*
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← *být* + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← *stát se* + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.* ← *mít* + substantivum
- *Všechna péče byla nadarmo.*
- *Jen jeden poslanec byl proti.*
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← *být* + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← *stát se* + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.* ← *mít* + substantivum
- *Všechna péče byla nadarmo.*
- *Jen jeden poslanec byl proti.*
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← *být* + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← *stát se* + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.* ← *mít* + substantivum
- *Všechna péče byla nadarmo.* ← *být* + příslovce
- *Jen jeden poslanec byl proti.*
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← *být* + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← *stát se* + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.* ← *mít* + substantivum
- *Všechna péče byla nadarmo.* ← *být* + příslovce
- *Jen jeden poslanec byl proti.* ← *být* + předložka
- *Je nás jedenáct.*
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← být + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← stát se + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.* ← mít + substantivum
- *Všechna péče byla nadarmo.* ← být + příslovce
- *Jen jeden poslanec byl proti.* ← být + předložka
- *Je nás jedenáct.* ← být + číslovka
- *Petrovi je hej!*

přísudek jmenný se sponou (sponově-jmenný)

- *Kamarád je učitel.* ← *být* + substantivum
- *Kamarád se stal učitelem.* ← *stát se* + substantivum
- *Karla má talent všechno okousat.* ← *mít* + substantivum
- *Všechna péče byla nadarmo.* ← *být* + příslovce
- *Jen jeden poslanec byl proti.* ← *být* + předložka
- *Je nás jedenáct.* ← *být* + číslovka
- *Petrovi je hej!* ← *být* + citoslovce

složený přísudek

- slovesný i jmenný se sponou
- modální/fázové sloveso
 - *moci, muset, smět, chtít, mít, umět, ráčit, hodlat*
 - *začít, přestat, zůstat*
- *Karla umí dobře skákat.*
- *Karla musí přestat okusovat oblečení.*
- *Karla musí začít být hodná.*

co může být přísudkem?

- typicky sloveso
- citoslovce *Karla **hop** na postel. Ondřej **mrd** mobil na zem.*
- VV přísudková – nahrazuje jmennou část přísudku
Obloha byla, jako by ji vymetl.
Syn byl takový, jaký je otec.

vedlejší věta přísudková

- <https://www.youtube.com/watch?v=i5NrKFbOCII>

předmět = subjekt

- závislý na slovese (nikoliv jen na přísudku) či přídavnému jménu
- vztah řízenosti (rekce)
 - *Jíst zeleninu je nebezpečné.*
 - *Měl chuť vraždit ještěrky.*
 - *Rozhodl se nakoupit zbraně.*
 - *Zašel nakoupit zbraně do obchodu.*

co může být předmětem?

- **Každý slovní druh;** situace je stejná jako u podmětu
 - *Zastřelili hajného.*
 - *Nesnáším ta jeho věčná „proč“.*
 - *Dokázal vždy říci svůj názor.*
 - *Mluvili pořád jen o těch dvou.*

pád předmětu

- **jakýkoliv kromě vokativu**
 - *Bál se své přítelkyně.*
 - *Daroval jí novou koalu.*
 - *Já sázím na špatné koně.*
 - *Povídali si o dvorské lyrice.*
 - *Zabývali se slovním bohatstvím.*
 - *Přestaň hýbat těmi tyčemi!*
- **tranzitivní slovesa = přechodná slovesa**
 - vyžadují předmět v akuzativu
 - *Přinášíme vám noviny.*

vedlejší věta předmětná

- ve většině případů je na předmět převoditelná, alespoň v zájmené podobě
 - *Řekl jsem jí, že se s ní rozcházím. / Řekl jsem jí o (našem) rozchodu.*
 - *Slíbil jsem, že se nebudu zlobit. / Slíbil jsem to.*
- pád může být naznačen v řídící větě odkazovacím slovem = **není VČ**
 - *Nechci se smířit s **tím**, že Ivo nemá práci.*

přívlastek = atribut

- rozvíjí vždy podstatné jméno, popř. zájmeno
 - nevalenční doplnění → nezapisuje se do GVV
 - *Zamiloval se do mladé ženy.*
 - *Zamiloval se do zralé ženy.*
 - *Zamiloval se do starší ženy.*
-
- Zamiloval se do ženy.*

co může být přívlastkem?

- PK shodný (kongruentní) – přídavné jméno, zájmeno, číslovka, nesklonné cizí adjektivum
- PK neshodný (nekongruentní) – cokoliv
- *Chuť zkusit si **odvážný** skok **plavmo**.*
- *Slovo „**at'**“ je částice.*
- ***senza** prázdniny / **Gambrinus** liga / **lila** šaty*

dělení přívlastků

- podle typu syntaktické vazby → **shodný + neshodný**
 - shodný před řídicím jménem, neshodný za ním
 - *Karla ušatá, pampeliška lékařská; lásky žel, dvorů stín*
- podle míry nezbytnosti → **volný + těsný**
 - *Ředitel pronášející řeč se postavil.* (vyjadřuje podstatnou vlastnost)
 - *Ředitel, pronášející řeč, se postavil.* (nezužuje významový obsah)
- podle počtu a typu řazení → **holý + postupně se rozvíjející + několikanásobný**
 - *zelené údolí*
 - *překrásné zelené údolí*
 - *překrásné a nedotčené údolí*

vedlejší věta přívlastková

- ptáme se „**jaký?/který?**“ – neřídíme se spojkou
 - *Představa, že se vydá do vesmíru, ho vzrušovala.*
 - *Názor, aby populace získala kolektivní imunitu, získává na váze.*
 - *Přízrak, který se mu zjevil, mluvil o jeho zesnulé tetičce.*

doplňěk

- **jediný větný člen s dvojí vazbou – na sloveso a podstatné jméno**
- dobře vysvětleno zde: <https://vladimirvanecek.cz/doplnek-jako-vetny-clen/>

doplňěk

- typicky se váže na podmět, předmět, někdy i na PU
 - *Potkal jsem ji ustaranou.*
 - *Jmenovali ho generálem.*
 - *Považovali ho za blázna.*
 - *Plul jsem do podsvětí mrtev.*
 - *Petrovi je nejlépe samotnému.*
 - *Magda se vrátila do pokoje už uklizeného.*

vedlejší věta doplňková

- obvykle **po slovesech smyslového vnímání** (*vidět, slyšet, spatřit, sledovat, pozorovat, zahlédnout, cítit, vnímat apod.*)
 - + typicky spojky *jak, jako, kterak*
- *Viděl slunce, jak zapadá za mandarinkový obzor.*
- *Slyšel kosy, jak se po dlouhé zimě probouzejí.*

vedlejší věta doplňková

- podstatné: postavení jména
 - je-li podmět vedlejší věty ve větě hlavní předmětem → VV doplňková
 - není-li podmět vedlejší věty ve větě hlavní zmíněn → VV předmětná
- *Viděla jsem králíky, jak poskakují v trávě.* ← VV doplňková
- *Viděla jsem, jak králíci poskakují v trávě.* ← VV předmětná

příslovečná určení = adverbialé

- rozvíjí sloveso nebo přídavné jméno, případně příslovce
 - *Odešel **po svých** / nakoupit / **kvůli hádce** / **rozčileně**.*
 - ***Pěkně technicky** vyřešený problém.*
- čistě sémantický větný člen, bez morfologické vazby na slovo řídicí
 - *Petr si hrál **s míčem** / **na zahradě** / **několik hodin** / **na mobilu** / **večer**.*
 - *Jáma byla **metr** hluboká.*
 - ***O Vánocích** chodil spát **pozdě**.*
 - *Je hezčí **než Hildegarda**.*
 - *Už **tolikrát** jsme umřeli.*

co může být PU?

- typicky **příslovce**
- také **předložková** skupina
- **výjimečně substantivum**
 - *Tvářil se jako **boss**.*
 - ***Před Káhirou** se shromažďovali rozvzteklí lidé.*
 - *Chodila **naboso**.*
 - *Vypadala strašně **cool**.*
 - *Žijeme **Brno**.*
 - *Třásli jsme se **strachy**.*

typy PU

- PU místa
 - *Vydal se do Ostravy / na Malorku / přes údolí / k řece / za obzor.*
- PU času
 - *Zabil ji včera / před rokem / kdysi dávno / 15. prosince / v úterý.*
- PU způsobu
 - *Psal komplikovaně / s vervou / bez zábran / po proustovsku / pro forma.*
- PU míry
 - *Pil hodně / přes míru / extrémně / jako Dán.*

typy PU – tzv. příčinnostní

- PU příčiny
 - *Radovala se z jeho neúspěchu. / Zemřel na úplavici.*
- PU přípustky
 - *Navzdory očekávání tu výpravu přežili.*
- PU podmínky
 - *Za těchto okolností je lépe nevycházet.*
- PU účelu
 - *Vraždil pro peníze.*
 - *Sešli jsme se za účelem podepsání smlouvy.*

další typy...

- PU prostředku
 - *Přijel **autobusem**. / Zatloukl hřebíky **kladivem**. / Praštil ho **palicí**.*
- PU průvodních okolností
 - *Přišel **s rukou v sádře**.*
- PU původce děje
 - *Vesnice byla vypálena **nacisty**.*

Většinou se objevují ve speciálních kontextech a dají se zahrnout pod některý ze základních typů!

vedlejší věta příslovečná

- každý typ PU lze vyjádřit jako vedlejší větu
- důležité je položit vhodnou otázku
 - *Pobíhal, jako kdyby ho bodla vosa.*
 - *I když si to nepřejeme, asi se to stane.*
 - *Přijdu, až se budeš cítit lépe.*
 - *Byl tak tvrdohlavý, až ztratil všechny kamarády.*
 - *Abys něco našel, musíš to přestat hledat.*

cvičení VČ

gramatický větný vzorec

- záznam nezbytných součástí větné struktury do vzorce pomocí abstraktních symbolů
- **organizační centrum** = verbum finitum **VF**
- **levá pozice** = pozice podmětu, nejčastěji S_{nom} / S_1
- **pravá pozice** = všechny obligatorní pozice, které vyžaduje valence daného slovesa (bez nich by výpověď nedávala smysl)

gramatický větný vzorec

- jednotlivé vzorce různé sémantické i modální naplnění, pouze stejná gramatická skladba (otázka, oznamování, různé časy, ...)
- nezáleží na slovosledu – GVV má pevně danou strukturu
- $S_1 - VF - S_4 \rightarrow$ mnoho realizací

• *Karla žere seno.*

Martina napsala dopis.

Platí Karel daně?

• *Petr myl nádobí.*

Štěpán hladí myš.

Milují studenti syntax?

• *Helča nasekala dříví.*

Myš žere sýr.

...

valence

- jeden z hlavních mechanismů, který se podílí na konstituování věty
- řada různých přístupů k valenci

= schopnost slova (nejčastěji slovesa) vázat na sebe další syntaktické jednotky;
určuje **počet** i **povahu** těchto pozic

- valenční pozice jsou **obligatorní** nebo **potenciální** (nejasná hranice)
- levovalenční doplnění = podmět
- pravovalenční doplnění = ostatní nezbytná doplnění
- pozice mohou být obsazeny větně (SENT) i nevětně ($S_{\text{pád}}$, ADV, ...)

valence

- doplnění (pozice)
 - a) nutná (obligatorní) = komplementy
 - b) volná (potenciální) = adjunkty

- nelze určit úplně jasně hranici mezi těmito doplněními

valence

- ***milovat*** (význam „pociťovat lásku“)
 - má vazbu se 4. pádem bez předložky
 - je dvojvalenční – vyžaduje levovalenční doplnění S_1
- GVV: $S_1 - VF - S_4$ *Karla miluje seno.*
 - typický vzorec pro češtinu
 - další slovesa např. *ulovit, určit, sníst, zapnout, potvrdit, ...*

valence

- ***poskytnout*** (ve významu „dát, věnovat, udělit“)
 - vyžaduje dvě pravovalenční pozice v bezpředložkovém pádu + jednu levovalenční → trojvalenční sloveso
- GVV: $S_1 - VF - S_3 - S_4$ *Obchodník poskytl zákazníkovi slevu.*
- další slovesa např.: *darovat, zavézt, ...*

valence

- ***záležet*** (ve významu „mít pro někoho význam“)
 - obsazuje dvě pravovalenční pozice
 - neobsazuje levovalenční pozici

→ GVV: VF – S_3 – na S_6 *Mirkovi záleží na babičce.*

valence

- **zvadnout** (ve významu „změnit se ve zvadlé“)
 - vyžaduje pouze levovalenční pozici
 - jednovalenční sloveso

→ GVV: $S_1 - VF$ *Fialka zvadla.*

valence

- kromě jmenné valence (S) také adverbialní doplnění (ADV)
- slovesa s obligatorní adverbialní pozicí – méně častá
- např. *tvářit se, vypadat, cítit se*

→ GVV: $S_1 - VF - ADV$

Test dopadl špatně.

Maminka se tváří vesele.

Karla se cítí spokojeně.

Počasí vypadá chladně.

valence

- **bezvalenční slovesa**
 - typicky bezpodmětné věty

 - *Zahřmělo.*
 - *Smráká se.*
 - *Bude pršet.*
- GVV: VF

valenční slovník

- ukázka: *kašlat*
- *připouštět si bo test*

valenční slovník

odrážet *impf*, **odrazit** *pf*

1 **ACT**₁ **PAT**₄ MEANS^{typ}₇

impf uvádět do pohybu (jiným směrem); *pf* uvést do pohybu (jiným směrem); př.: *impf odrážet rukama míč*; *pf odrazit rukama míč*

rfl: pass class: contact

2 **ACT**₁ **PAT**₄

impf potlačovat; zastavovat; *pf* potlačit; zastavit; př.: *impf armáda zdatně odrážela útoky*; *pf armáda odrazila útok*

rfl: pass

3 **ACT**₁ ↑**DIR**₁

impf odpoutávat se od břehu; *pf* odpoutat se od břehu; př.: *impf loď odrážela od břehu*; *pf loď odrazila od břehu*

rfl: pass0 class: motion

4 jen odrážet *impf* **ACT**₁ **PAT**₄

zobrazovat odrazem; př.: *mýtus odráží víru*

5 jen odrážet *impf* **ACT**₁ **PAT**₄

způsobovat optický odraz; př.: *bílá barva odráží slunce*

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*

$$\rightarrow S_1 - VF - S_3$$

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Odpovídá ten dort tvým představám?*

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Odpovídá ten dort tvým představám?*
 - $S_1 - VF - S_3$

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Odpovídá ten dort tvým představám?*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Cítím se unaveně.*

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Odpovídá ten dort tvým představám?*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Cítím se unaveně.*
 - $S_1 - VF - ADV$

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Odpovídá ten dort tvým představám?*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Cítím se unaveně.*
 - $S_1 - VF - ADV$
- *Napíšu dopis tužkou.*

cvičení: GVV

- *Tato práce odpovídá zadání.*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Odpovídá ten dort tvým představám?*
 - $S_1 - VF - S_3$
- *Cítím se unaveně.*
 - $S_1 - VF - ADV$
- *Napíšu dopis tužkou.*
 - $S_1 - VF - S_4 - S_7$

propoziční akt

propoziční akt

- během komunikace vznikají výpovědi = mluvní akt
- mluvčí jednak něco sděluje (propoziční akt), jednak se snaží svým sdělením nějak zapůsobit na posluchače (komunikační záměr)

propoziční akt

- = akt reference + akt predikace
- akt reference
 - zjednodušeně „**to, o čem** něco říkám“
 - vztah jazykového výrazu k mimojazykové realitě
 - obvykle obecné jméno, vlastní jméno, zájmeno
 - mluvčí určitými slovy pojmenovává realitu, usouvztažňuje ji k sobě či posluchači
 - *Karla, kniha, syntax, škola, počasí, ...*

propoziční akt

- = akt reference + akt predikace
- akt predikace
 - zjednodušeně „**to, co** o něčem **říkám**“
 - mluvčí referentům přisuzuje (predikují) určité příznaky – činnosti, vlastnosti, stavy
 - *žrát, být unavený, psát, zpívat, ...*

propoziční akt

- akt reference + akt predikace = propoziční akt
→ propoziční obsah = věcný obsah výpovědi
- propozice = jazykově zpracovaný odraz úseků skutečnosti, o kterých mluvčí vypovídá
- = „to, **co o něčem** říkám“

propoziční akt

- jádrem je verbum finitum
 - schopnost fungovat jako časově orientovaný a modálně zařazený příznak
- = **predikátor**
- doplnění predikátoru = **aktant**

← sémantické funkce

- predikátor = *darovat*
- aktanty = *někdo (Káťa), někomu (Karle), něco (seno)*
Káťa daruje Karle seno.

sémantické role

- vztah pojmenované entity (referentu) k ději/stavu vyjádřeném predikátorem
- zjednodušeně: jakou roli daná entita (věc) hraje v události

věta/výpověď

- výrazová (= **formální**) stránka

- *Karla ; seno ; žrát* → *Karla žere seno.*

PODMĚT – PŘÍSUDEK – PŘEDMĚT

- významová (= **sémantická**) stránka

- *Karla ; seno ; žrát* → *Karla žere seno.*

AGENS – (DĚJ) – PATIENS

= *Seno je žráno Karlou.*

nejčastější sémantické role

- **agens** = personální původce děje *Bratr píše dopis.*
- **kauzátor** = nepersonální původce děje *Vítr rozbil okno.*
- **procesor** = nositel děje *Dítě běží.*
- **nositel** = nositel vlastnosti *Pivo je dobré.*
- **posesor** = vlastník *Přítel má kočku.*
- **recipient** = příjemce *Matka dostala dárek.*
- **patiens** = objekt zasažený dějem *Petr rozbil okno.*
- **vehikl** = prostředek přemístění *Cestujeme vlakem.*
- ...